

серія
альтернатива

Олексій Жупанський

Серце весни
(Відьма з околиці)

СЕРЦЕ ВЕСНИ

(ВІДЬМА З ОКОЛИЦІ)

Київ

Усе це почалося не так давно, коли одного сльотавого надвечір'я передчуття близької біди в родині змусило Малого піти за підозрілою старою, яка обіцяла йому допомогу. Звісно, як це часто буває, стара виявиться геть не тією, за кого себе видавала, а Малий ще тричі про все пошкодує, адже Відьма завжди все пам'ятає, а надто про легковажно дані обіцянки. Тепер вона не дозволить Малому так просто забути ту дивну жаску пригоду і постійно нагадуватиме йому про те, що він обіцяв, поволі занурюючи його у темне провалля божевілля й безвиході.

Створений на перетині магічного реалізму та химерної прози, роман «Серце весни (*Відьма з околиці*)» продовжує авторський цикл «Колеса року» і веде хроніку останніх подій, що сталися в цьому місті. Про це мало хто знає, ще менше про це говорять, адже такі речі зазвичай ретельно приховуються від людського ока. Але саме з цього й починається ця заплутана історія про те, як Весна повертала своє серце, діти намагалися виборсатися з тенет Відьми, які та розкинула чи не по всьому місту і його околицях, а муніципальна еліта збиралася в садах Золотоверхої Лаври на щорічний традиційний бенкет Весняного рівнодення.

Редактор
Леся Пішко

Художній редактор
Оксана Баратинська

© Sadan Vague, ілюстрація на 1 ст. обкладинки.

© Видавництво Жупанського, 2024.

Олексій Жупанський, текст, 2024.

Дизайн обкладинки Оксани Баратинської.

Дитині, яка сяє всередині кожного з нас

Бліда розкошлана Весна поволі виборсалася з-під шару потемнілого минулорічного листя й сухого гілляччя, яким дерева відкуповувалися від холодної зимової безвиході, потягнулася, хруснувши промерзлими суглобами, і неприємно засміялася, наполохавши набундючених воронів на м'ясистих клубках омели, що ядучо-зеленим вогнем паленіли на безлистих деревах. Мерзлякувато кутаючись у брудно-зелений вицвілий плащ, вона вийшла на понуре узлісся й старою іржавою лопатою, яку приволокла із собою, розкопала між кореневищами всохлого дуба болячки й пошесті, які ще рік тому дбайливо сховала тут від дезінфекції зимових морозів. Обтерши руки об поли плаща, посміхнулася посинілими безкровними губами і легко дмухнула в порохняве суцвіття, яке з ледь відчутним запахом лікарняних коридорів і безнадії погибельних діагнозів розчинилося у повітрі невагомою жовтуватою хмаркою.

Проходячи через цвинтар, що стрімко розростався на околиці міста, Весна ненадовго затрималася, спостерігаючи за купкою комунальників, які мовчки тягли до свіжовикопаної могили домовину із Зимою. Домовина прокапувала і сочилася талими некротними водами, від запаху яких паморочилося в голові і сльозилися очі, а комунальники були похмільні і без настрою. Коли домовину нарешті опустили, Весна підійшла ближче і, криво посміхаючись, кинула в яму грудку розмоклої землі, від чого

всередині домовини щось кілька разів глухо гупнуло, і комунальники одразу ж заходилися поспіхом закидати могилу, а опецькуватий батюшка, якого також чомусь покликали, лише мовчки махнув рукою, розвернувся і пішов до виходу, так і не зронивши жодного слова за упокій душі померлої. Весна ж, вийшовши услід за батюшкою із кладовища, подалася крученими вулицями передмість у бік центру – у неї було ще багато справ.

Тягнувши лопату за собою, від чого її увесь час супроводжувало неприємне деренчання, Весна дійшла до обклеєної оголошеннями зупинки, де на лаві порозсідалися кілька набурмосених тіток з недобрими поглядами, а в кутку розвалився обкладений клунками і байдужий до всього волоцюга, який слинив у роті пригаслу цигарку. Не звертаючи на тіток уваги, Весна прихилила лопату до стінки зупинки і почала вивчати оголошення, час від часу ворущаючи пошерхлими, вкритими струпами губами. Оголошень було так багато, що вони майже повністю поховали під своєю паперовою масою стінки зупинки. Колись пофарбовані яскраво-блакитною фарбою, кольору свіжого весняного неба, тепер вони, вицвілі й облущені, лише подекуди прозирали крізь пістряву масу пропозицій, рекомендацій і реклам.

Хтось рішуче хотів винайняти однушку чи бодай кімнату, причому обов'язково саме в цьому районі, і навіть на цій вулиці, хотів наполегливо і затято, про що свідчила зазначена в оголошенні вичерпна характеристика потенційного орендаря, за якою він був позбавлений будь-яких шкідливих звичок, не мав друзів, уникав жінок, з осторогою ставився до дітей і засуджував звичку тримати домашніх тварин в умовах міського малогабаритного житла – словом, був ледь не святим, позбавленим усього мирського схимником, і готовий був платити «солідну суму» за щастя осели-

тися на цій старій міській околиці поблизу цвинтаря, втім, утримуючись від конкретизації «солідної суми», а натомість пропонуючи своє фото, яке шкірилося на довколишній світ невиразними очима на тьмяному обличчі, від якого віяло чимось неприємним, родом з епохи понурого соціального хаосу і так званого первинного накопичення капіталу.

Хтось скуповував за великі гроші волосся, нігті, кістки і шкіру, втім, без уточнення – яку саме, а також щось незрозуміле, окреслене коротким і розмитим визначенням «внутрішнє», і те, що під цим оголошенням не залишилося жодного папірця з номером телефону, свідчило, що, на відміну від більшості інших оголошень, ця справа принаймні викликала активний інтерес.

Дивні лячні обличчя професійних віщунів, спадкових відьом і контактерів з потойбіччям, що сердито споглядали довкілля з чорно-білих принтерних роздруківок, хизувалися солідними сертифікатами на підтвердження володіння всіма видами чаклунства і пропонували повний пакет послуг гадання, віщування долі, зняття вроків і родових проклять будь-якого рівня складності, а також привороти й відвороти від усього на світі.

Хтось міняв квартиру із солідною доплатою, аби лише перебратися з цієї глухої околиці у спокійніші й респектабельніші райони міста, якими не вештаються через день похоронні процесії, а навіть якщо інколи й вештаються, то, принаймні, вони не настільки химерні, гомінливі і взагалі якісь непевні, так що стає незрозуміло, чи то вони у такий дивний спосіб віддають останню шану покійнику, чи то бурхливо радіють з його передчасного відходу.

Хтось скуповував старі автомобілі й одразу пропонував купити новий, а хтось навпаки – категорично зазначав, що його цікавлять лише пропозиції з модельним рядом, не старішим позаминулого року.

Хтось, також без шкідливих звичок і навіть із власною житловою площею, шукав когось «для спільного проведення часу», а хтось великодушно пропонував сприяння у вирішенні питань будь-якого рівня складності, але далі зазначався довгий і докладний перелік наскільки незвичних і дивних вимог до потенційного прохача допомоги, що після їх виконання тому було простіше махнути на все рукою і взагалі відмовитися від подальшого вирішення будь-яких питань у своєму житті.

Окремим зловісним жанром розташувалися оголошення Служби розшуку дітей – їх усе ще розшукували, розшукували давно й безрезультатно, деяких ще з початку зими, вже втративши останню надію знайти, і нарізані папірці з номерами телефонів, поміж яких і досі не було жодного відірваного, що врізнобіч проростали під вицвілими фото нечітких і наляканих дитячих облич, лише підкреслювали безперспективність цієї справи. І хоча обличчя були геть різними, як і умови, за яких їх фотографували, всі вони були позначені невидимою, але доволі виразною поволокою якогось геть дорослого понурого суму – певна ознака того, що вже все сталося і нічого не змінити. Зима зібрала свій звичний врожай і, наситившись, нарешті вгомонилася на замиському цвинтарі.

Втім, усе це бурхливе різноманіття оголошень залишило Весну байдужою, аж доки її увагу не привернув великий аркушик, що тулився на самій периферії, дещо окремо від основної маси оголошень. На вицвілому, вимоченому осінньою сльотою і випаленому зимовими морозами папірці був лише малюнок у вигляді променистої кулі – колись, вочевидь, чорної, а тепер посірілої і нечіткої, через що вона скидалася на чиесь невизначне хворобливе обличчя. Весна торкнулася оголошення й обережно провела по ньому рукою з бруднуватими пальцями і облама-

ними нігтями, а тоді відірвала клаптик паперу з пристойною адресою, яка натякала на старий центр міста, довкола якого стрімко розповзалася гангрена новітньої агресивної забудови зі скла і бетону.

Урвавши звичний потік чорних пліток і перемивання кісток в отруйних водах осуду і заздрощів, тітки мовчки витріщалися на Весну, і в їхніх поглядах легко вгадувалося, що вони про неї думають. А думали вони, що раніше тепло наставало ще в березні, і до початку квітня вже все навколо починало наливатися свіжою зеленню відродженого життя. Тоді ще з настанням весни на вулиці не наповзала оця жовтувата задушлива пелена, яка потім тижнями висіла над містом – від неї було важко дихати і постійно дерло у горлі, а разом з нею у місто поверталися і задавлені хронічні болячки, про які за рік усі встигали забути і які чомусь з'являлися лише весною. Від цих болячок не рятували жодні обмеження і заходи безпеки, вони все одно із впертістю зразкового працівника похоронного бюро знаходили своїх адресатів, і тоді вже – кому як пощастить. І запилюженими, наче вицвілими після морозного зимового безголосся вулицями не шастали тривовжні блідо-жовті фургони, позначені отруйним багрянцем знака Санепідемстанції – принаймні, раніше їх було набагато менше. Коли це почалося? Два роки тому? П'ять? Десять? Тітки не знали, їхня непевна й вицвіла, як і довколишні вулиці, пам'ять ніяково мовчала, задкуючи у застояну темінь свідомості, від чого тітки ще дужче супилися і ще сердитіше зиркали на Весну.

Весна ж, упіймавши на собі ті недобрі погляди, підступила ближче, схилилася до тіток і ледь чутно прошепотіла кожній спеціальні слова, після чого ті встали і мовчки подалися геть, одна – до найближчого поштового відділення, а інша – в районну поліклініку, де вони до самого вечора

заражатимуть тамтешні черги лихоманкою сварок і штурханини. Виконавши доручення Весни і залишивши після себе в чергах пінисте вариво скандалів, тітки повернуться додому, де почнуть пиляти і гризти своїх чоловіків, до яких уже багато років не відчують нічого, окрім зневаги і та-мованого роздратування, що чомусь звикли вважати якщо не виявом любові, то, принаймні, ознаками міцної родини.

Тоді Весна кине уважний погляд на волоцюгу в кутку, але тому не було жодного діла до Весни. Зумівши вберегтися від кривобоких гицелів із хижо загнутими баграми, що приходять у місто з першими осінніми туманами, полюючи на душі таких неприкаяних, як він, і переживши ненаситний холод найдовшої ночі року, як і всіх наступних ночей цієї останньої в його житті зими, волоцюга вже нічого не боявся і нікуди не поспішав, бо досвід, який він здобув протягом свого довгого і, за великим рахунком, змарнованого життя, нашіптував йому, що його час іще не настав, а настане він наприкінці цього літа, коли на імлістих полях життів таких як він буде зібрано останній врожай, і тоді в парках та скверах розпочнуться традиційні нічні бенкети безпритульних – відчайдушні й несамовиті, що подібні йому влаштовуватимуть, прощаючись з літнім теплом і готуючись зануритися в липку осінню імлу, яка багатьох забере із собою. І посеред одного з таких бенкетів, коли хмільне шумовиння сягне апогею, його враз пройме якийсь незрозумілий сум і щем, і він одразу витверезиться від усіх своїх незліченних алкогольних років, і, озирнувшись назад, побачить лише каламутне одноманіття поруйнованих днів, а тоді з кущів парку до нього вийде примарна, наче виткана із серпанку, жіноча постать, візьме за руку і поведе геть із цього парку і з цього міста – на заткані білою імлою безкраї надвечірні поля, і холод її руки поступово розливатиметься його тілом, підступаючи все

ближче до грудей і огортаючи його солодким сонним збайдужінням, і продовжуючи триматися за холодну руку помираючого літа, він нарешті покине це місто і це життя.

Але до того часу ще лишається багато місяців, які зараз йому видаються майже вічністю, тож поки що він цим аніскільки не переймається, і, дивлячись у ясно-блакитні очі Весни, волоцюга дослухається до її слів, які спонукають його зараз все кинути і пертися за місто на кладовище, щоб там виконати її химерне доручення. Чом би й ні, думає волоцюга, все одно зараз йому нічим зайнятися, і його давно збайдужіле до всього серце поволі починає зігрівати примарний вогник обіцяної винагороди.

Перш ніж сісти у майже порожню маршрутку, Весна озирнеться, щоб побачити, як обвішана клунками кривобока постать волоцюги поволі розчиняється у сльотавій мряці, яка з передмість наповзла на вулицю, провіщаючи скорі наближення дощу. У маршрутці Весна покаже набурмосеному водію відірваний від оголошення папірець з адресою і запитає, чи дістанеться вона туди цією маршруткою, на що водій невизначено пробурчить, що рано чи пізно всі маршрутки туди доїжджають, бо там закінчуються всі шляхи й дороги цього міста, а звідти вони ведуть лише в напрямку безкраїх полів, посічених лісосмугами і розлінованих старими безлюдними шляхами, на перетинах яких на необачного подорожнього чигають недобрі знаки, так що міській людині там взагалі нічого робити, а місцеві ними й так не ходять, бо вже находилися під саму зав'язку і тепер не надто кудись потікаються зі своїх забутих богом і людьми сіл і містечок.

Задовольнившись такою відповіддю, Весна дістане з кишені жмут пожухлої трави і мовчки простягне водієві, а той, не дивлячись, запхне його в коробку поміж м'ятих купюр і враз різко газоне, від чого зношений двигун хрип-

ко загарчить на підвищених обертах, а маршрутка зірветься з місця і стрімко рвоне майже безлюдними вулицями, на які почнуть падати перші краплі дощу.

Почувши слова водія, кілька жінок з однаковими скорботними обличчями в обрамленні щільно запнутих тьмяних хусток неспокійно завовтузяться на своїх місцях, а тоді одна з них вкотре стривожено перепитає, чи проїжджатимуть вони Святу Золотоверху Лавру, і, перекикуючи ревіння двигуна, яке відчайдушно змагатиметься з паскудним мотивчиком радіо, водій знервовано гаркне, що проїжджатимуть і Лавру, і районну психіатричну лікарню, і центральне міське кладовище – все проїжджатимуть, бо це такий маршрут, що він все проїжджає, знай тільки, де вийти. А коли Весна пробиратиметься повз них вузьким проходом у дальній кінець салону, ті перелякано глипнуть на її замашену землею лопату, яку вона тягтиме за собою, спіткнуться об погляд блакитно-прозорих очей, від яких віятиме колючим холодом березневих ночей і незатишним небом напередодні травневих гроз, і, наче за команду, одночасно перехрестяться й прошепочуть блідими безкровними губами «спаси і сохрани Святая Богоматір, Пресвятая Діва-Заступниця», а Весна лише засміється хриплим розпусним сміхом і вмоститься на задньому ряду сидінь.

Сонно дивлячись крізь вікно маршрутки на сірі, немов все ще позначені неприкаяністю довгих зимових місяців вулиці, Весна задрімає. І снитимуться їй часи, коли вона була ще зовсім юною дівчинкою і з веселим безтурботним сміхом вривалася на вулиці цього міста, обережно й здивовано торкалася бруднуватих кучугур, що тихо й смиренно конали на незвично яскравому сонці, від якого всі встигали відвикнути за довгу зиму, а тепер лише ніяково йому усміхалися, підставляючи під його тепле проміння бліді авітамінозні обличчя. Тижнями по-

спіль вона безперестану носилася парками та алеями, дворами й загубленими поміж них скверами, відкопуючи їх лопаткою від острівців ніздрюватого снігу, під якими зима ховала свої потаємні скарби – всіх тих, хто не зміг пережити солодко-байдужого заціпеніння довгих зимових ночей, тих, кого доконала тягуча, як чорна патока, депресія безкінечних зимових місяців, серед яких так легко втратити напрямок і сенс будь-якого руху вперед. Немов захоплений археолог у передчутті близького відкриття, Весна відкопувала їх, з дитячою безпосередністю розглядаючи їхні застигли скорчені тіла, в яких усе ще ховався морозний холод зимових ночей, і з безжурним сміхом, легковажно пускала їх, немов паперові кораблики, численними струмками, що текли за місто, де зливалися в повноводну річку, яка несла свої червонуваті води туди, де за правічним лісом ветхі й вицвілі лаштунки реальності колихає холодний протяг, що задуває сюди з чорно-оксамитової виворітки світу.

Весна дорослішала, а місто старіло, все менше юної безтурботної радості бриніло в її сміхові, коли вона раз за разом поверталася на його вулиці, щоб вивільнити їх від зимової сонної байдужості, на її очах відходили найпомітніші юродиві і волоцюги міста, які жили одним днем, уперто відмовляючись помічати, як сьогодення поступово стає майбутнім, в якому їм немає місця. Вона бачила, як із часом вкривалися тріщинами й руйнувалися чітко сплановані і залиті бетоном стабільності життєві шляхи мешканців міста, які хотіли від життя лише одного – усталеності, напередвизначеності і затишної звичайності, хотіли нічим не відрізнятися від сотень тисяч таких самих, як вони, хотіли бути не кращими, але й, боронь боже, не гіршими за своїх родичів, сусідів і знайомих, та все ж, рано чи пізно, вони десь пропраховувалися і непомітно

навіть для себе поступово втрачали орієнтири на своєму колись такому чіткому й рівному, як міжміська автострада, життєвому шляху, а услід за цим і розуміння, куди вони взагалі прямують і, головне, навіщо. А тоді якогось дня вже й самі опинялися серед тих, кого вони колись вважали недолугими слабаками, що легковажно розміняли свої шанси на пристойне життя.

Рік за роком повертаючись у місто, вже доросла Весна бачила, як на її очах дзвінкоголосі діти, що безжурно бавилися на майданчиках і у скверах, розфарбовуючи їх барвами наївних веселощів, поступово дорослішали, перетворюючись на тих самих звичайних мешканців міста, які з усіх сил починали заливати кручені стежки своїх дитячих прагнень і мрій асфальтом нудної дорослої реальності, який, втім, з часом неодмінно починав вкриватися тріщинами і розсипатися на порошок під пекучими променями сонця і затяжними осінніми дощами дорослого життя, так що невдовзі Весна вже ледь впізнавала у найпомітніших юродливих і волоцюгах міста тих колишніх дітей, бо їхній колись дзвінкий сміх тепер більше нагадував ображений крик якогось нічного птаха, а безжурний і наївний полиск в очах вицвів і потьмянів від цигаркового диму, алкоголю і зраджених дитячих мрій.

Та все ж, попри те, що Весна рік за роком спостерігала у місті, вона все одно досі не зневірилася, бо щоразу на його вулицях, парках та ігрових майданчиках зустрічала нових дітей, які приходили на зміну найпомітнішим юродливим, волоцюгам і просто звичайним нецікавим дорослим, що натхненно й сліпо розмінювали свої життя на звичайні й нецікаві речі, непомітно втрачаючи ті незримі для більшості вогники всередині себе, що в дитинстві мерехтіли чистим сяйвом, на яке з часом налипало все більше пилуги дорослого життя, від чого той чистий життє-

дайний вогонь поступово ставав все тьмянішим і тьмянішим, аж доки остаточно не згасав.

І щоразу Весні було все важче й важче підживлювати в мешканцях міста ті вогники життя, і все більше її зусиль потребувало підтримання їхнього саява у вихололих за зиму і збайдужілих за роки життя людських грудях. Та й сама вона вже була геть не тією наївною життєрадісною дівчинкою з дитячою лопаткою у руках – за цей час Весна також змінилася, подорослішала, і тепер в її сміх інколи вплітався неприємний шелест суховіїв, що приносили в місто дрібний рудуватий пил, і все частіше услід за нею на місто наповзав задушливий смог, що народжувався десь на висушених вітром і випалених вогнем неозорих полях, наділяючи запах свіжої вологої зелені нав'язливим відтінком смороду паленого бадилля.

Вся надія на дітей, сонно подумає Весна, тулячись блідим обличчям до холодного вікна маршрутки, це їхні гарячі вогники не дають цьому місту і його мешканцям остаточно розчинитися в сірій байдужій каламуті Міжсезоння, а вона їм допомагає мірою своїх сил. Проте останнім часом навіть з дітьми стає все складніше, все ближче до них підбирається доросла скверна обмеженості й збайдужіння, і все молодшим стає вік її здобичі. До того ж ті дивні, притаманні лише дорослим болячки, яким лікарі не встигають придумувати назви, з упертою неблаганністю все більше опосідають їхні тіла і душі й тепер починають добиратися навіть до дітей, передчасно роблячи їхні вогники тьмянішими, а то й остаточно їх гасячи.

Але, попри все, вся надія на дітей, вкотре подумає Весна, перш ніж остаточно провалитися в короткий неспокійний сон без сновидінь, поки маршрутка, похитуючись і скрегочучи, пробиратиметься крізь нудний дощ і через таке саме нудне плетиво вулиць околиці.